
SLOVARJI SERIJE *COBUILD* IN FORMALIZACIJA DEFINICIJSKEGA JEZIKA

Angleški enojezični slovarji iz serije COBUILD so pred poldrugim desetletjem v (britanskem) enojezičnem slovaropisju povzročili svojevrstno revolucijo. Pred nekaj leti je na podlagi enega od njih nastala tudi dvojezična serija slovarjev, imenovana COBUILD BRIDGE, med njimi tudi *Angleško-slovenski slovar BRIDGE*. Članek obravnava teoretsko zasnovo slovarjev COBUILD z značilnim korpusnim izhodiščem in celostavnim definicijskim slogom ter njen prenos v dvojezično okolje.

1 Enojezični angleški slovarji za domače govorce tujega jezika

V britanskem slovaropisnem prostoru slovar *Collins COBUILD English Language Dictionary* (CCELD)¹ tradicionalno spada med slovarje, namenjene tistim, ki se učijo angleščino kot tuji ali drugi jezik.² Poleg omenjenega med »veliko četverico« v to kategorijo slovarjev spadajo predvsem OALD, ki je s prvotnim avtorjem A. S. Hornbyjem po drugi svetovni vojni (1948) prvi utrl pot specifični veji angleškega slovaropisja, trideset let mlajši rival iz založniške hiše Longman (LDOCE), prvič izdan leta 1978, po COBUILDU (1987) pa se je trem glavnim protagonistom na področju slovarjev za nematerne govorce angleščine leta 1995 kot zadnji pridružil slovar založbe na Univerzi v Cambridgeu (CIDE).³

Najpomembnejše značilnosti, ki ločijo slovarje za tujce od splošnih enojezičnih slovarjev, namenjenih domačim govorcem angleščine, so naslednje:

¹ Bibliografski podatki slovarjev so skupaj s kraticami navedeni med literaturo na koncu članka.

² *English as a foreign/second language (EFL/ESL) dictionaries* ali *learner's dictionaries* (Hartmann in James 1998: 47, 148; Vrbinc 1997: 110).

³ V zadnjih letih sicer izhaja precejšnje število izvedenk iz naštetih slovarjev, tako da je »veliko četverico« potrebno razumeti bolj v idejni ter zgodovinski perspektivi. Tako denimo novi slovar EFL založbe MacMillan (MED) izhaja pretežno iz Longmanovske tradicije.

- uporaba omejenega besedišča v definicijah;⁴
- navajanje slovničnih informacij o iztočnici, vključno s tipičnimi vezljivostnimi vzorci;
- načrtno izpostavljanje besednozveznih enot, od pogostih kolokacij do idiomov;
- radodarno vključevanje zgledov rabe;
- pazljivo navajanje informacij o stilni ravni iztočnice ter druge morebitne omejitve pri rabi.

Vse navedeno služi predvsem temu, da bi učeči se čimbolj uspešno premostil leksikalne omejitve, ki jih mora upoštevati pri tvorjenju ali razumevanju besedil v zanj tujem jeziku, najsibo vezljivostne, kolokativne ali pomenske.

Vendarle pa CCELD predvsem po dveh značilnostih izstopa iz omenjene četverice in prva mu je prisluzila tudi status pobudnika minirevolucije v slovaropisju. Je namreč prvi slovar, ki je v celoti in načrtno nastal na podlagi elektronske zbirke besedil, zbrane po kriterijih za uravnotežen zajem različnih tipov besedil (Kennedy 1998: 62), t. i. referenčnega korpusa besedil. Prvotno je ta korpus – prav tako pod imenom COBUILD (*Collins Birmingham University International Language Database*) – obsegal dvajset milijonov besed, zdaj pod imenom *Bank of English* (BoE) že presega petsto milijonov besed.

Slovarji so seveda že pred prihodom računalniških zbirk besedil nastajali na podlagi citatnega gradiva, izpisanega na kartotečne listke in noben od omenjenih slovarjev pri tem ni bil izjema. OALD se je tako opiral na impresivno gradivo, zbrano za potrebe največjega britanskega slovarja *The Oxford English Dictionary*, LDOCE pa je v predračunalniškem obdobju nastajal na osnovi t. i. *The Longman Citation Corpus*, petindvajsetmilijonske zbirke listkovnega gradiva.

Vendar prelom, ki ga je prinesel s sabo slovar COBUILD, pomeni predvsem prelom v leksikografskem izhodišču. Zbirka citatov iz konkretnih besedil ne služi več kot zbirka možnih ilustrativnih slovarskih zgledov v okviru tradicionalnih jezikoslovnih kategorij, temveč lahko kategorije svoj smisel in upravičenost potrdijo le z obstojem v referenčnem korpusu, hkrati pa korpus pokaže tudi na jezikovne pojave in posledično kategorije, ki se prej v jezikoslovju morda niso pojavile ali bile izpostavljene. Tak pristop včasih imenujejo tudi popolni korpusni pristop, za razliko od delnega korpusnega pristopa (Drstvenšek 2003: 67–68), ki v korpusu išče le potrditve že izdelanih teoretskih tez. Novo polje jezikoslovja, imenovano tudi korpusno jezikoslovje, omogoči šele razvoj ustreznih programskih orodij in računalniških kapacitet za manipuliranje z velikimi količinami tekstovnega gradiva.

Druga ključna novost, pri kateri slovar COBUILD med veliko četverico ostaja osamljen tudi po petnajstih letih, je njegov specifični celostavčni definicijski slog. Tradicionalno je slovarsko geslo razdeljeno na makrostrukturo, geslovník, ki vsebuje geselske iztočnice, in mikrostrukturo, ki vsebuje razlage posameznih pomenov iztočnice. Celostavčni cobuildovski definicijski slog temelji na izhodiščni ugotovitvi avtorjev slovarja, da »nenaravni«, okrnjeni jezik v slovarskih definicijah uporabnikom slovar-

⁴ LDOCE uporablja v definicijah približno 2000 besed – *The Longman Defining Vocabulary* (Hartmann in James 1998: 25; LDOCE 1987: F8).

jev povzroča težave, predvsem seveda če gre za nematerne govorce angleščine, in zato so se avtorji pred izdelavo slovarja lotili analize spontanega definicijskega diskurza v šolski ali podobnih situacijah (Sinclair 1975) in rezultate teh analiz prenesli v slovarsko okolje. Na njihovi podlagi je nastala t. i. podslovnica jezika definicij (*subgrammar of definition language*), ki je ena od glavnih tem našega članka.

2 Celostavčni definicijski slog

Pojmovni aparat oz. koncept, s katerim so se tipologije celostavnih definicij v slovarju CCELD lotili avtorji slovarja, med njimi predvsem duhovni oče projekta COBUILD John Sinclair, je pojasnjen v dveh publikacijah, ki podrobneje opisujeta projekt COBUILD (Sinclair 1987; Sinclair 1991) ter v opisih formalne analize stavčnih definicij pri tem projektu (Hanks 1987; Sinclair 1991: 123–137; Barnbrook in Sinclair 1994; Barnbrook 2002).

Definicija v CCELD je sestavljena iz dveh delov, levega in desnega.⁵ Levi del med drugimi elementi vsebuje tudi geselsko iztočnico ali tradicionalno rečeno *definiendum* (tisto, kar je pojasnjeno); desni del vsebuje »komentar« ali tradicionalni *definiens* (tisto, kar pojasnjuje). Nasploh velja, da levi del podaja informacijo o rabi iztočnice, desni pa o njenem pomenu.

Odnos med levim in desnim delom opredeljujeta dva temeljna pojma. Prvi je pojem enakovrednosti oz. ustreznosti (*equivalence*), s čimer izražamo, da imata levi in desni del enak pomen. Iz pojma ustreznosti izhajata pojma parafraze (*paraphrase*) in zamenljivosti (*substitutability*). Parafraza je definirana kot zamenjava iztočnice z definicijo ali obratno, zamenljivost pa je opredeljena kot zmožnost, da nek del besedila pomensko ustreza ali je enakovreden drugemu delu.

Drugi pojem, ki opredeljuje odnos med levim in desnim delom definicije, je pojem eksplicitnosti (*explicitness*). Običajno je desni del bolj ekspliciten kot levi. Med levim in desnim delom stoji t. i. *hinge* (za potrebe tega članka ga imenujmo zglob) ali vejica.

Levi del lahko poleg iztočnice (*headword*) vsebuje tudi t. i. pribesedilo (*co-text*), operator (*op-word*) in projekcijo (*projection*). Formalni polni zapis vseh možnih elementov levega dela je naslednji:⁶

[pribesedilo0] [zglob] [projekcija] [operator] [pribesedilo1] iztočnica [pribesedilo2]

Funkcija desnega dela je eksplicirati pomen iztočnice s pomočjo različnih tehnik. Najbolj pogosta med njimi je analiza s pomočjo razlikovanja *genus proximum – differentia specifica*, ali če se izrazimo s termini ene od možnih interpretacij: razlikovanje s pomočjo uvrščevalne pomenske sestavine (UPS) in razločevalnih pomenskih sestavin (RPS) (Vidovič Muha 2000: 53). Desni del torej običajno sestoji iz nadpomenke (*superordinate*) in vsaj enega razločevalnega elementa (*discriminator*). Pri tej tehniki je realizirana zahteva po eksplicitnosti desnega dela. Druga tehnika je navajanje sopomenke (*synonym*), pri čemer je realiziran pojem zamenljivosti, ne pa

⁵ Kategorijo levo in desno je potrebno obravnavati kot koncept. Realno sta pri nekaterih definicijah levi in desni del lahko tudi »obrnjena«.

⁶ Konkretni zgledi formule so navedeni kasneje.

eksplicitnosti. V primeru navajanja sopomenske zveze (*synonymic phrase*) pa sta realizirana oba pojma.

Desni del lahko na začetku vsebuje zglob, v njem so lahko tudi ustreznice (*matches*) – elementi, ki ustrezajo elementom iz levega dela. Njihovo mesto je odvisno od drugih izbir in ni enoznačno določljivo. Formalna struktura desnega dela je naslednja:

{ustreznice} [zglob] (nadpomenka + razločevalni elementi) / sopomenska zveza / sopomenka⁷

Za ilustracijo navajamo dva primera definicij, samostalniško in glagolsko, razčlenjena po zgoraj navedenih kategorijah.⁸

pribese-dilo (1)	iztočnica	pribese-dilo (2)	zglob	ustreznica pribedila (1)	sopomenska zveza	ustreznica pribedila (2)
An	issue	of a magazine or newspaper	is	a	particular edition	of it.

zglob	pribese-dilo (1)	iztočnica	pribese-dilo (2)	ustreznica pribedila (1)	sopomenska zveza	ustreznica pribedila (2)
If	you	confirm	something	you	say that → is true	it

Avtorji izvirnega slovarja (CCELD) in kasnejše analize ugotavljajo, da glede na zgoraj navedene strukturne elemente definicij (vseh je 26) lahko ločijo med štirimi osnovnimi tipi, ki jih delijo na skupaj 17 podtipov (Barnbrook 2002: 135–136). Na ta način dosežejo tudi homogenost in konsistentnost obravnave podobnih tipov iztočnic. Avtorji to lastnost obravnavajo kot izrazito prednost slovarja, saj so prepričani, da je informativnost slovarja za nematerne govorce z uporabo definicijskega sloga, ki konsistentno, tj. tipizirano v stavčni definiciji, daje vse vrste informacij – pomen, vezljivost, frazeologija, kolokacije itd. – s tem še večja. Glede natančnejše enojezične obravnave tipov in podtipov definicij bralca napotujemo na omenjeno delo (Barnbrook 2002), v nadaljevanju pa se bomo lotili obravnave *Angleško-slovenskega slovarja BRIDGE* (ASSB), ki je izšel leta 2000, in nekaterih značilnosti cobuildovske definicije ter njenih zanimivejših elementov v kontrastivni situaciji.

3 Angleško-slovenski slovar BRIDGE

Angleško-slovenski slovar BRIDGE je nastal v okviru projekta TELRI (Trans-European Language Resources Infrastructure)⁹ na pobudo avtorja izvirnega slovarja COBUILD, Johna Sinclairja. Osnovna ideja projekta COBUILD BRIDGE je bil prevod definicij skrajšane šolske različice slovarja COBUILD – *Collins COBUILD Student's Dictionary* (CCSD) – v jezike udeleženk projekta TELRI. Kot prvi je

⁷ Poševnica označuje možnosti; zaviti oklepaji označujejo strukture brez stalnega mesta.

⁸ Vzeta sta iz slovarja *Collins COBUILD Student's Dictionary* (CCSD), po katerem je nastal tudi *Angleško-slovenski slovar BRIDGE* (ASSB).

⁹ Spletna stran: <http://www.telri.bham.ac.uk/>.

nastal angleško-portugalski slovar, sledilo pa je še nekaj drugih jezikov (češki, slovenski, danski itd.).

Na prvi pogled dokaj radikalna ideja mešanja dveh jezikov v eni definiciji je imela dvojni namen. Prvi je bil poskus narediti slovar, ki bo v jeziku domačega govorca določenega jezika pojasnil pomen tujejezične iztočnice. Kot tak naj bi se uvrstil na lestvico slovarjev za nematerne govorce med slovarje tipa *Password* (PASS), ki v mikrostrukturi slovarja ponujajo kombinacijo definicije pomena iztočnice v tujem jeziku in prevodne ustreznice v domačem, ter klasične dvojezične slovarje. Slovar tipa BRIDGE naj bi bil namenjen predvsem odraslim učencem tujega jezika, ki še ne zmorejo uporabljati enojezičnega slovarja za tujce, potrebujejo pa podrobnejše informacije (skladenjski vzorci, vezljivost, kolokacije itd.) o iztočnici, kot jih ponuja klasični dvojezični slovar.

Drugi namen je manj transparenten, vendar zanimiv predvsem za jezike z manjšim številom govorcev, kot je npr. slovenščina. S pomočjo večjezične slovarske baze prevedenih slovarjev BRIDGE bi bilo pri teh jezikih mogoče lažje priti do klasičnih dvojezičnih slovarskih parov, denimo slovensko-estonskega, slovensko-turškega itd., ker bi enotna struktura prevedenih definicij omogočala sestavljanje parov ustreznice za dvojezični geslovník. Ta ideja zaradi različnih razlogov doslej ni bila realizirana, vendar možnost pri vseh prevedenih slovarjih BRIDGE obstaja.

Če se vrnemo k analizi posameznih elementov celostavčne definicije, si lahko izvorno enojezično delitev ogledamo v kontrastivni situaciji. V tabeli so predstavljeni posamezni primeri iz omenjene razdelitve na posamezne tipe definicij. Prikazani so nekateri najpogostejši tipi definicij, zaradi lažjega prikaza je desni del razen zgloba v posebni tabeli:

	tip	levi del				desni del	
		operator	pribesedilo (1)	iztočnica	pribesedilo (2)	zglob	komentar
E	A1		An	issue	of a magazine or newspaper	is	a particular edition of it.
S	A1		An	issue	of a magazine or newspaper	je	določena izdaja neke revije ali časopisa.
E	A2		The earth's	crust		is	its outer layer.
S	A2		The earth's	crust		je	zunanja plast Zemlje.
E	B1	When	a country	liberalizes	its laws or its attitudes,		it makes them less strict and allows more freedom.
S	B1	Kadar	neka država	liberalizes	its laws or its attitudes		svoje zakone ali ravnanje, naredi manj strogo in dovoli več svobode.
E	B2	If	someone is	run-down,			they are tired or ill.
S	B2		Kdor je	run-down,		je	utrujen ali bolan.
E	C1		You can also say you	admire	something	when	you look with pleasure at it.
S	C1		Kadar človek	admires	something,		na tisto stvar gleda z zadovoljstvom.
E	C2	If	you say to someone that something is	their own affair,			you mean that you do not want to know about or become involved in their activities.
S	C2	Če	nekomu rečemo, da je nekaj	their own affair,			hočemo povedati, da o tistem nočemo nič vedeti ali se nočemo vpletati v njegovo dejavnost.
E	D1		In	humid	places, the weather	is	hot and damp.
S	D1		V kraju, ki je	humid,		je	vroče in vlažno.

Komentar:

	tip	zglob	ustreznica (1)	nadpomenka + razločevalni elementi / sopomenska zveza / sopomenka	ustreznica (2)
E	A1	is	a	particular edition	of it.
S	A1	je		določena izdaja	neke revije ali časopisa.
E	A2	is	its	outer layer.	
S	A2	je		zunanja plast	Zemlje.
E	B1		It	makes → less strict and allows more freedom.	them
S	B1			naredi → manj strogo in dovoli več svobode.	svoje zakone ali ravnanje
E	B2		they are	tired or ill.	
S	B2		je	utrujen ali bolan.	
E	C1	when	you	look with pleasure at	it.
S	C1	kadar		na → gleda z zadovoljstvom.	tisto stvar
E	C2		you mean that you	do not want to know about or become involved in	their activities.
S	C2		hočemo povedati, da	o tistem nočemo nič vedeti ali se nočemo vpletati v →	njegovo dejavnost.
E	D1	is		hot and damp.	
S	D1	je		vroče in vlažno.	

V nadaljevanju bomo pozornost posvetili predvsem tistim elementom definicije, ki jih v drugih slovarjih ne najdemo in so zanimivi v dvojezični sopostavitvi: zglob iz desnega dela definicije ter pribesedilo iz levega dela.

4 Slovarska enačba

Pri tradicionalnih slovarjih je med iztočnico in definicijo vedno postavljen preprost slovarski enačaj. Denimo:

SSKJ: **potrditi** /.../ /z besedo, kretnjo/ izraziti, da je kaj /prej povedanega ali storjenega/ v skladu z resničnostjo.

Klasična slovarska enačba pri cobuildovski definiciji obstaja med elementom »iztočnica« v levem delu in elementom »sopomenska zveza« v desnem delu. Vsako cobuildovsko geslo je tako mogoče parafrazirati na »klasičen« način:

CCSD: **confirm** /.../ **say that something is true**,

ASSB: **to confirm** /.../ **reči, da je** nekaj **res**,

pri čemer je **say** nadpomenka (UPS) in **that something is true** razločevalni element (RPS).

Poglejmo še en glagolski primer (*to abuse*):

CCSD:

zglob	pribesedilo (1)	iztočnica	pribesedilo (2)	ustreznica pribesedila (1)	sopomenska besedna zveza	ustreznica pribesedila (2)
If	you	abuse	something	you	use → in a wrong way or for a bad purpose.	it

abuse /.../ use something → **in a wrong way**.
→ **for a bad purpose**.

ASSB: **to abuse** /.../ nekaj **uporabljati** narobe ali s slabim namenom.

V osnovi je torej tehnika definiranja pri celostavnem definicijskem slogu enaka kot pri »klasičnih« slovarjih, tj. s pomočjo UPS/RPS, razlika med »klasično« in cobuildovsko definicijo je v tem, da levi del definicije prinaša informacijo o vezljivosti, in sicer denimo pri naših glagolskih primerih o tem, da bo glagol tipično ob sebi zahteval osebek, ki ima lastnost živosti, ter tožilniško določilo (*direct object*), ki ima lastnost neživosti.

Ena od prednosti cobuildovske definicije je tudi osvoboditev od nujnosti slovarskega enačaja, ki obvladuje tradicionalni slovarski definicijski slog. Vez med levim in desnim delom definicije v cobuildovski definiciji je namreč lahko preprost slovarski enačaj, ki se največkrat izraža z glagolom *biti* ali *pomeniti*, kot smo videli že v gornjih primerih. V nasprotju s klasično definicijo torej, ki ima na voljo le tak enačaj, celostavna definicija omogoča tudi vključitev metajezikovne informacije ali subjektivnega stališča govorca. Vzorci, ki jih uporabljajo v ta namen so npr. izraz/beseda ... pomeni, ... uporabimo, z besedo ... izrazimo, ... rečemo, ko ... ipd. Tradicionalni slovarji imajo pri podobnih definicijah zaradi omejenosti na preprost slovarski enačaj več težav. SSKJ npr. v ta namen uporablja metajezikovni *izraža* ali *poudarja* ter slovnično kvalifikatorsko pojasnilo *v medmetni rabi*. Poglejmo primere:

CCSD: You use **not a bit** when you want to make a strong negative statement.

ASSB: Z izrazom **not a bit** izrazimo odločno zanikanje.

SSKJ: **nikakor** /.../ izraža zanikanje kakršnegakoli načina.

CCSD: You say '**all right**' when you are agreeing to something.

ASSB: Izraz '**all right**' uporabimo, kadar v nekaj privolimo.

SSKJ: **prav** /.../ v *medmetni rabi* izraža /.../ soglasje, privolitev.

CCSD: You use **naturally** to indicate that something is obvious and not surprising.

ASSB: Z izrazom **naturally** povemo, da je nekaj samoumevno in ne presenetljivo.

SSKJ: **seveda** /.../ v *medmetni rabi* izraža soglasje, pritrditev brez pridržka.

Podobna, a vsebinsko drugačna kategorija so leksemi, ki izražajo subjektivno stališče govorca, kajti brez dodatne informacije o subjektivnosti piščevega ali govorcevega stališča namreč preprost slovarski enačaj postane sporen:

CCSD: If you call a woman a **bitch**, you mean that she behaves in a very unpleasant way.

ASSB: Kadar neko žensko imenujemo **a bitch**, se po našem mnenju vede neprijetno.

SSKJ: **psica** /.../ *nizko* hudobna, zlobna, ničvredna ženska /.../ *kot psovka*: govori, psica; psica nesramna.

Zadnji primer kaže tudi na težavo, ki jo imajo klasični slovarji pri definiranju podobnih leksemov. Če iz SSKJ vzamemo npr. nevtralen primer:

perica /.../ ženska, ki se poklicno ukvarja s pranjem,

iz te definicije lahko brez težav tvorimo stavek z »objektivno« trditvijo: »Ta ženska je perica.« Pri stavku, tvorjenem na podlagi prve definicije »ta ženska je psica« ali parafrazirano »ta ženska je hudobna, zlobna, ničvredna«, pa za pravilno razumevanje nujno potrebujemo pomensko sestavino, ki jo lahko parafraziramo kot »nekdo meni, da ... je ta ženska psica«.

Podobno reagirajo tudi drugi (angleški) enojezični slovarji, ki vključujejo subjektivno stališče v definicijo (iztočnica *bitch*):

NODE:

2 *informal* a woman whom one dislikes or **considers to be** malicious or unpleasant
(pogovorno ženska, ki komu ni všeč ali **se mu zdi** zlobna ali neprijetna).

LDOCE:

2 *informal* an insulting word for a woman that you dislike or **think** is unpleasant
(pogovorno žaljiva beseda za žensko, ki vam ni všeč ali **menite**, da je neprijetna).

5 Pribesedilo

Med elementi levega dela definicije si velja pogloblje ogledati pribesedilo, skupaj s ustreznici v desnem delu, ki z najvišjimi elementi na leksikalni »pomenski piramidi« (Vidovič Muha 2000: 60) – *something, you* itd. – opozarja na vezljivostne vzorce (prehodnost glagolov, kategorija živo/neživo), s pomočjo najpogostejših kolokatorjev ali njihovih nadpomenk pa omejuje pomensko polje posameznega pomena iztočnice. Oglejmo si samostalniško, glagolsko, pridevniško in prislovno definicijo z pribesedilom in brez pribesedila iz CCSD, ASSB in jih primerjajmo z definicijami v SSKJ (pribesedilo je v spodnjih definicijah podčrtano).

1. Samostalnik

a) brez pribesedila:

CCSD: A **debt** is a sum of money that you owe someone.

ASSB: A **debt** je znesek, ki ga nekomu dolgujemo.

SSKJ: **dolg** /.../ kar mora kdo vrniti, poravnati, zlasti v denarju.

b) s pribesedilom:

CCSD: The **pedals on a bicycle** are the two parts that you push with your feet in order to make the bicycle move.

ASSB: Pri **kolesu** sta **the pedals** dela, ki ju potiskamo z nogami, da se kolo premika.

SSKJ: **pedal** /.../ del priprave, stroja /.../ s katerim se ta z nogo goni, poganja.

2. Glagol

a) brez pribesedila:

CCSD: To **battle** means to fight very hard.

ASSB: **To battle** pomeni na vse kriplje si prizadevati za nekaj.

SSKJ: **boriti se** /.../ 2. zelo si prizadevati za kaj.

b) s pribesedilom:

CCSD: If an amount swells, it increases.

ASSB: Kadar znesek swells, se poveča.

SSKJ: **narasti** /.../ postati večji po /.../ obsegu.

3. Pridevnik

a) brez pribesedila:

CCSD: **Artistic** also means relating to art or artists.

ASSB: **Artistic** je /.../ tak, ki se nanaša na umetnost ali umetnike.

SSKJ: **umetniški** /.../ nanašajoč se na umetnike ali umetnost.

b) s pribesedilom:

CCSD: An **unlocked door** has not been locked.

ASSB: Vrata so **unlocked**, kadar jih nihče ni zaklenil.

SSKJ: **nezaklenjen** /.../ ki ni zaklenjen, ni zaprt.

4. Prislov

a) brez pribesedila:

CCSD: **Almost** means very nearly, but not completely.

ASSB: **Almost** pomeni blizu, vendar ne v celoti.

SSKJ: **skoraj** /.../ izraža precejšnje približevanje določeni polni meri.

b) s pribesedilom:

CCSD: When you speak or read aloud, you speak so that other people can hear you.

ASSB: Kadar govorimo ali beremo aloud, govorimo tako, da nas drugi slišijo.

SSKJ: **naglas** /.../ zelo dobro slišno.

Pribesedilo je torej tisti del definicije in morda velja pripomniti, edini del cobuildovske definicije, kjer se neposredno pojavlja okolica iztočnice iz besedilnega korpusa bodisi v obliki najpogostejših kolokatorjev, lahko pa tudi v obliki višjih elementov na pomenski piramidi.

Ena od težav, pred katero se lahko znajdemo pri prevajanju celostavnih definicij, je ta, da v ciljnim jeziku ob iztočnici ne bomo našli podobne okolice, kot se izkazuje v izhodiščnem, ali rečeno drugače, da prevodne ustreznice iz slovarja ASSB ne bodo izkazovale enakih kolokatorjev v kombinaciji z elementom pribesedilo v definiciji. Poglejmo na nekaj primerih z začetka črke A, če se element pribesedilo (v definiciji podčrtan) potrjuje tudi v slovenščini:¹⁰

¹⁰ Vrednost MI³ iz tretjega stolpca v tabelah je ena od standardnih statističnih vrednosti v korpusnem jezikoslovju in kaže kolokacijsko moč določene zveze (Gorjanc in Vintar 2000: 24; Gorjanc 2000: 342, 344–345; Vintar 1999: 162–167). Vrednost nad 10 nakazuje močno povezanost elementov v zvezi.

absolute /.../ Vladar, ki je **absolute**, ima neomejeno oblast nad svojo deželo /.../ absoluten.

FIDA (absoluten):

kolokator	št.	MI ³
gospodar	25	16.668.364
vladar	14	14.903.733

abstract /.../ Zamisel ali argument, ki je **abstract**, sloni na splošnih zamislih, ne pa na konkretnih predmetih ali dogodkih /.../ abstrakten, teoretičen.

abstract /.../ Umetnostni slog, ki je **abstract**, poudarja uporabo oblik in barv, ne pa oseb ali stvari /.../ abstrakten.

FIDA (abstrakten):

kolokator	št.	MI ³
ekspresionizem	36	23.816.221
slikarstvo	36	20.831.443
pojem	52	19.992.426
mišljenje	29	19.378.050
ekspresionist	8	18.947.551
umetnost	41	18.458.692
kompozicija	9	15.420.237
oblika	25	14.929.884
slika	24	14.260.236

acid /.../ Pripomba, ki je **acid**, je neprijazna ali kritična /.../ zbadljiv, jedek.

kolokator	št.	MI ³
pripomba	3	12.592.823

FIDA (zbadljiv):

kolokator	št.	MI ³
pripomba	5	13.448.877

FIDA (jedek):

acrobatic /.../ Gib ali nastop, ki je **acrobatic**, vsebuje zahtevne skoke, premete in ravnotežne točke /.../ akrobatski.

FIDA (akrobatski):

kolokator	št.	MI ³
smučanje	43	23.297.637
letenje	33	23.134.551
smučar	19	20.012.098
skupina	51	19.310.605
veščina	6	15.250.502
skok	6	13.330.471
skakalec	3	12.252.798
prvina	3	12.125.354
vložek	3	11.874.993
spretnost	3	11.753.544

active /.../ Vulkan, ki je **active**, je izbruhnil nedavno /.../ delujoč.

FIDA (delujoč):

kolokator	št.	MI ³
vulkan	16	16.215.319

adaptation /.../ An **adaptation of a story or novel** je igra ali film, ki je posnet po noveli ali romanu /.../ priredba.

FIDA (priredba):

kolokator	št.	MI ³
pesem	63	20.321.479
skladba	34	20.014.144
roman	18	15.355.583
hit	13	14.652.248

adorable /.../ Otrok ali žival, ki je **adorable**, v nas zbuja veliko naklonjenost /.../ čudovit, ljubek.

FIDA (ljubeč):

kolokator	št.	MI ³
otrok	14	12.429.428
deklica	13	15.613.778
dekle	11	14.159.450
živalca	8	18.000.424
hčerka	5	12.284.320
otročiček	4	15.461.104
punčka	4	13.581.025
antilopa	3	13.594.847
medvedek	3	12.755.312

Opazimo lahko, da se ob prevodnih ustreznicah z visoko vrednostjo MI³ pojavljajo elementi pribesedila v definicijah ali njihove podpomenke, kar v splošnem potrjuje primernost prevodnih ustreznic v slovarju ASSB.

6 Prevajanje definicij – nadpomenke

Prevajanje definicij vendarle ne poteka vedno brez težav. Kot zgled bomo navedli definicijo leksema *mačka* v ASSB.

CCSD: A **cat** is a small, furry animal with a tail, whiskers, and sharp claws. Cats are often kept as pets.

ASSB: A **cat** je majhna, kosmata žival z repom, brki in ostrimi kremplji. Ljudje jih imajo pogosto za hišne ljubljence.

Primerjajmo z definicijo v SSKJ:

SSKJ: **mačka** /.../ domača žival, ki lovi miši.

Do zadrege lahko pride zaradi neprekrivnosti pomenskih polj med angleščino in slovenščino, predvsem pri nadpomenkah oz. UPS. Navedeni definiciji sta lep zgled takšne razlike. V slovenščini zveza *domača žival* pri iztočnici *mačka* brez težav deluje kot nadpomenka oz. UPS, medtem ko v angleščini zveza s popolnoma enakim pomenom in statusom ne obstaja, tj. zveza, ki bi pomensko zajemala vse živali, ki *živijo ob človeku, pod njegovim nadzorstvom* (SSKJ, geslo *domač*, pomen 3) in bi bila enako pogosta. Poglejmo si primerjavo nadpomenk pri iztočnicah, kjer v SSKJ kot nadpomenka nastopa zveza *domača žival*:

SSKJ	ang. iztoč.	LDOCE	CCELD	NODE	CED	ASSB
alpaka	alpaca	animal	animal	domesticated mammal	domesticated /.../ mammal	–
govedo	cattle	cows and bulls	cows and bulls	(ruminant) animals	(bovid) mammals	krave in biki
konj	horse	animal	animal	domesticated mammal	domesticated /.../ mammal	žival
koza	goat	animal	farm animal	domesticated (ruminant) mammal	(bovid) mammal	žival
kozača	–	–	–	–	–	–
maček	cat	animal	animal	domesticated (carnivorous) mammal	domesticated (feline) mammal	žival
mačka						
mezeg	hinny	–	–	offspring	offspring	–
mula	mule	animal	animal	offspring	offspring	žival
osel	donkey	animal	animal	domesticated (hoofed) mammal	domesticated member (of the horse family)	žival
ovca	sheep	farm animal	farm animal	domesticated (ruminant) mammal	(bovid) mammals	domača žival
pes	dog	animal	animal	domesticated (carnivorous) mammal	domesticated (canine) mammal	žival
prašič	pig	farm animal	animal	domesticated (hoofed) mammal	(artiodactyl) mammal	domača žival
živinče	–	–	–	–	–	–

Iz tabele je lepo vidna razlika med slovarji EFL (CCELD, LDOCE), ki bodo raje izbrali splošnejšo nadpomenko s širšim pomenskim poljem (*animal*, žival) in ožali pomen z nizom razločevalnih elementov, slovarji za domače govorce angleščine (CED, NODE) pa bodo izbrali manj pogosto rabljen terminološki izraz (*mammal*, sesalec), pomensko komponento *domačnosti* iz slovenske besedne zveze pa izrazili z elementom *udomačen* (*domesticated*), ki z jedrnim samostalnikom v angleščini ne tvori ustaljene besedne zveze. Zveza *domesticated mammal* je tako bistveno pre malo pogosta za rabo v funkciji nadpomenke v slovarjih EFL.

Dodatna zanimivost je, da se kot pomensko ožja nadpomenka v slovarjih EFL pojavlja tudi zveza *farm animal* (*pig*, prašič; *sheep*, ovca), ki pa zajema le del domačih živali, pretežno tiste, ki služijo prehranjevanju in oblačenju, brez hišnih ljubljencev (*dog*, pes; *cat*, mačka). Slovenščina, obratno kot v gornjem primeru, nima povsem ustreznega nadomestka za to zvezo in tako se kot logični prevod pojavi prav *domača žival*, ki ima sicer nekoliko širši pomen, vendar v definiciji uspešno nadomesti angleško nadpomenko.

7 Zaključek

Angleško-slovenski slovar BRIDGE je zanimiv poskus v inovativni smeri dvojezične leksikografije. Omogoča ga cobuildovski definicijski slog s celostavnimi definicijami, ki vključujejo iztočnico s tipično okolico iztočnice ali skladenskimi vzorci in ga uporabljajo le slovarji serije COBUILD. Analiza izvorno enojezičnih definicij v dvojezičnem okolju pokaže, da kljub posameznim težavam zaradi nepopolnega prekrivanja pomenov pri prevedenih elementih definicije slovar zadovoljivo odraža stanje tudi v ciljnem jeziku – slovenščini. Uporabnik slovarja dobi s kombinacijo slovenske definicije angleške iztočnice ter slovenske prevodne ustreznice dvojno informacijo, ki je v določenih primerih redundantna, v večini primerov pa predvsem začetnik pri učenju tujega jezika na ta način lažje in bolj celovito dojame pomen angleške iztočnice ter njene omejitve pri rabi.

Literatura

SLOVARJI IN KORPUSI:

ASSB: *Angleško-slovenski slovar BRIDGE*, 2000. Ur. Polona Štern. Ljubljana: DZS.

BoE: *Bank of English*: <http://www.cobuild.collins.co.uk/>.

CCELD: *Collins COBUILD English Language Dictionary*, 1998 (CD-ROM). London in Glasgow: HarperCollins.

CED: *Collins English Dictionary*, 1995 (CD-ROM). London in Glasgow: HarperCollins.

CIDE: *Cambridge International Dictionary of English*, 1995. Cambridge: Cambridge University Press.

FIDA: *Korpus slovenskega jezika FIDA*: <http://www.fida.net/>.

LDOCE: *Longman Dictionary of Contemporary English*, 1995. Harlow: Longman.

MED: *Macmillan English Dictionary for Advanced Learners*, 2002. London: Macmillan.

NODE: *The New Oxford Dictionary of English*, 1998. Oxford: Oxford University Press.

OALD: *Oxford Advanced Learner's Dictionary*, 1995. Oxford: Oxford University Press.

PASS: *Password*, 1999. Ljubljana: DZS.

SSKJ: *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, 1998 (CD-ROM). Ljubljana: DZS.

DRUGO:

Barnbrook, Geoff, 2002: *Defining Language: A Local Grammar of Definition Sentences* (Studies in Corpus Linguistics). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Barnbrook, Geoff in Sinclair, John, 1994: Parsing Cobuild Entries. *The Languages of Definition: The Formalisation of Dictionary Definitions for Natural Language Processing*. Ur. John Sinclair, Martin Hoelter, Carol Peters. Luxembourg: European Commission. 13–58.

Drstvenšek, Nina, 2003: Vloga besedilnega korpusa pri postavitvi geselskega članka v enojezičnem slovarju. *Jezik in slovstvo* 48/5. 65–81.

Gojanc, Vojko, 2000: Nekatere možnosti jezikoslovne izrabe enojezičnih korpusov. 36. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Ur. Irena Orel. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete. 335–348.

Gojanc, Vojko in Vintar, Špela, 2000: Iskanja po Korpusu slovenskega jezika FIDA. *Informacijska družba, Jezikovne tehnologije*. Ljubljana 17.–19. oktober 2000. Ur. Tomaž Erjavec in Jerneja Gros. 20–26.

Hanks, Patrick, 1987: Definitions and Explanations. *Looking Up: An Account of the COBUILD Project in Lexical Computing*. Ur. John Sinclair. London in Glasgow: Collins ELT. 116–136.

Hartmann, R. R. K. in James, Gregory, 1998: *Dictionary of Lexicography*, New York: Routledge

Kennedy, Graeme, 1998: *An Introduction to Corpus Linguistics*, London in New York: Longman.

Sinclair, John in Coulthard, R. M., 1975: *The English used by teachers and pupils*. London: Oxford University Press.

Sinclair, John, 1987: *Looking Up: An Account of the COBUILD Project in Lexical Computing*. London in Glasgow: Collins ELT.

Sinclair, John, 1991: *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford: Oxford University Press.

Vidovič Muha, Ada, 2000: *Slovensko leksikalno pomenoslovje: Govorica slovarja*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Vintar, Špela, 1999: Računalniško podprto iskanje terminologije v slovensko-angleškem vzporednem korpusu. *Uporabno jezikoslovje* 7–8. 156–169.

Vrbinc, Alenka, 1997: Tipologije slovarjev. *Vestnik* 31/1–2. 105–126.